

ЯЗЫКОЗНАНИЕ

УДК:811.512.132

DOI: 10.35254/bhu/2022.60.51

Murat Atar,

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi,
murat.atar@manas.edu.kg

UYGUR TÜRKÇESİNDE BİRLEŞİK FİLLER

Özet

Türk dilinin sorunlu konularından olan birleşik fiilleri, çalışmamızda isim unsuru + yardımcı fiil ve zarf fiil + yardımcı fiil başlıkları altında tasniflenmiştir.

İsim unsuru + yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiillere, taradığımız sözlükte 72 örnek tespit edilebilmiştir. Zarf fiil + yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiillere 54 örnek bulunmuştur. Sıfat fiillerle yapılan birleşik fiiller tespit edilememiştir. Uygur Türkçesindeki birden fazla metin taraması yapılarak birleşik fiiller konusunu detaylandırabiliriz, birçok yeni örneklerle destekleyebiliriz.

Birleşik fiilleri tek bir başlık altında toplayabiliriz. Sıfat fiillerin, zarf- fiillerin ve isim fiillerin (yani fiilimsilerin) eklendikleri fiili, yapım eki işlevinden dolayı isim yaparlar. Bu nedenle tüm birleşik fiilleri İsim + fiil ile kurulan birleşik fiillerin içerisine dâhil edebiliriz.

Anahtar Kelimeler: birleşik fiiller, yardımcı fiiller, fiilimsiler, Türkiye Türkçesi, Uygur Türkçesi, Sıfat Fiiller, Zarf Fiiller, Problemler, sınıflandırma.

COMPOUND VERBS IN UYGHUR TURKISH

Abstract

Compound verbs, which are one of the problematic topics in Turkish, are classified in my study under the names «noun + auxiliary verb» and «adverb + auxiliary verb».

In the dictionary I analyzed, 72 examples of compound verbs formed with the element noun + auxiliary verb were found. Fifty-four examples of compound verbs formed with adverbs + auxiliary verbs were found. Compound verbs formed with verbal verbs could not be identified. By scanning more than one text in Uyghur Turkish, I can detail the topic of compound verbs and reinforce it with many new examples.

Compound verbs can be grouped under one heading. Adjective-verbs, adverb-verbs and nouns (i.e., gerunds) become nouns due to their constructive function as suffixes. For this reason, we can include all compound verbs in compound verbs formed by the noun + verb scheme.

Key words: Compound verbs, Turkey Turkish, Uyghur Turkish, Adjevtive verbs, adverb verbs, problamatic topics, calssified

УЙГУР ГРАММАТИКАСЫНДАГЫ ТАТААЛ ЭТИШТЕР

Кыскача мазмуну

Түрк тилдеринин көйгөйлүү темаларынын бири болуп саналган татаал этиштер, заттык элемент + жардамчы этиш катары көрсөтүлгөн. Зат атоочтук элементтер (зат элемент) + жардамчы этиштердин жардамы менен куралган татаал этиштерге, сөздүктө 72 мисал өрнөк катары көрсөтүлгөн. Тактооч + жардамчы атоочтор аркылуу жасалган татаал этиштерге 54 өрнөк берилген.

Жардамчы атоочтордун жардамы аркылуу жасалган татаал этиштер көрсөтүлгөн эмес. Уйгур тилинин грамматикасында бир канча жолу сөздөр толугу менен маанилерине чейин изилденип, каралып чыгып, татаал этиштер боюнча деталдарына чейин иликтеп чыгууга болот. Мына ошондо бир канча жаңы мисалдар менен бош жерлерин толуктоого болот.

Татаал этиштерди бир эле темага топтосок болот. Атоочтуктарды болсо, тактоочтордун жана чакчыл этиштердин жалганышы менен жасалган этиш сөздөрдү, сөздөрдүн жасалуу ыгынан улам затка айландырышат. Мына ошол себептен бардык татаал этиштерди зат+этиш аркылуу жасалган этиштердин ичине кошсок болот

Түйүндүү сөздөр: татаал этиштер, жардамчы этиш, герундар, Түрк тили, уйгур тили, Атоочтуктар, Тактооч этиштер, маселелер, классификация.

Giriş

Birleşik fiiller, bir ismin veya bir fiil şeklinin üzerine bir yardımcı fiilin gelmesiyle meydana gelen sözcük gruplarıdır [1. s. 386].

Ergin, birleşik fiilleri üç başlık altında sınıflandırmıştır.

1. İsimle Birleşik Fiil yapan Yardımcı Fiiller: İsim unsuru üzerine et-, ol-, eyle- bulun- yap- yardımcı fiilleriyle oluşturulur. Örnek: Yok et-, reddet-, halt eyle-, sabreyle-, yok ol-, mahvol-, pişman ol-, müteessir bulun-, banyo yap-, spor yap-.

2. Fiille Birleşik Fiil yapan Yardımcı Fiiller: Fiil unsuru üzerine bil-, ver-, gel-, gör-, dur-, kal-, yaz-, koy-, yardımcı fiilleriyle yapılır. Örnek: gelebil-, alı ver-, kullanıla gel-, isteyi gör-, yapı dur-, baka kal-, alı koy-, gezip dur-.

3. İktidari Fiil: Eski Türkçe iktidari fiil, muktedir olmak anlamındaki u- yardımcı fiildir. bile u-, bile uma- misallerinde olduğu gibi. Sonraki dönemlerde u- fiili unutulmuş, onun yerini bil- fiili almıştır. Yeterlilik fiilinin olumsuz şekli olan uma- arkaik şekli kullanıla gelmektedir [1. s. 388 -389].

Banguoğlu, birleşik fiilleri, Birleşik Fiil Tabanları başlığı altında üç bölümde sınıflandırmıştır.

1. Zarf Öbeği Kalıbında Olanlar: ileri sür-, geri kal-, öne düş-, geç kal-, denk gel-, bu gruba örnek gösterilir.

2. Çekim Öbeği Kalıbında Olanlar: Kendi içerisinde dört bölümde incelenir

a. Kimse Olan Adlarla: canı sıkıl-, başı dön-, dili tutul-

b. Nesne Olan Adlarla: parayı say-, kolayını bul-, kavga çıkar-

c. İsimleme Olan Adlarla: ayakta dur-, yolda kal-, elden çıkar-

d. Yardımcı Fiillerle: alt et-, yardım et-, yok ol-

3. Bağlam Öbeği Kalıbında Olanlar: sayıp dök-, yiyip iç-, yendi içildi, asıldı kesildi, alış veriş, gelen giden, biçerdöver, büyümüş küçülmüş gibi örnekler bu gruba girer [7. s. 316 -317].

Çalışmamızda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan Dil Anlatım ve Türkçe ders kitapları da incelenmiştir. Türkiye Türkçesinde birleşik fiiller üç başlık altında sınıflandırılmıştır.

1. İsim Unsuru + Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller: Hasta ol-, hükmet-, sabret- gibi örnekler bu gruba girmektedir. İsim + yardımcı fiil unsuru ile yapılan birleşik fiiller Milli Eğitim Bakanlığının ders kitaplarında Kurallı Birleşik Fiiller başlığı altında işlenmektedir.

2. Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller: Bu grupta yer alan birleşik fiiller fiil + yardımcı fiil ile oluşturulmaktadır. Yeterlilik, tezlilik, sürerlilik birleşik fiilleri gibi başlıklar altında sınıflandırılmaktadır. Yapabil-, koşuver-, gidedur- bu guruba giren örneklerdir.

3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller: Bu grupta yer alan birleşik fiiller deyimleşmiş birleşik fiiller adı altında da bilinmektedir. Örneğin etekleri zil çal-, küplere bin-burnundan kıl aldırma- dilinde tüy bit- gibi örnekler bu gruba

dâhildir.

Kemal Eraslan, Uygur Türkçesinde Birleşik fiilleri yapı bakımından iki şekilde incelemektedir.

1. İsim Unsuru + Yardımcı Fiil: Yardımcı fiil olarak bol-, er-, it-, qıl-, kullanılmaktadır.

2. Zarf Fiil + Yardımcı Fiil: Bu tür birleşik fiiller zarf fiil halindeki bir fiille teşkil edilir.

Rıdvan Öztürk, birleşik fiilleri, Tasfiri Fiiller başlığı altında değerlendirme yoluna gitmiştir. Bu başlık altında

1. Yeterlilik: ünlü ile biten fiillere –la, -le veya –yala, -yele ekinin getirilmesiyle; ünsüz ile biten fiillere –ala, -ele ekinin getirilmesiyle yapılır. Örnek: oynıla, oynayabil-, körüş ele-, görüşebil-.

2. Tezlilik: ünsüz ile biten fiillere –iver-, ünlü ile biten fiillere ise –ver- şeklinin getirilmesiyle yapılır. Örnek: beriver-, veriver-, uhlaver-, uyuyuver-.

3. Süreklilik: yat- yardımcı fiilinin -a, -e zarf fiil ekinin kaynaşmasıyla ortaya çıkan –vat-, -ivat- -uvat-, -üvat- eki ile yapılır. Örnek: kèlivatqan, gele duran; içivatsaq, içe dursak.

Buran – Alkaya, birleşik fiilleri, Yeterlilik başlığı adı altında açıklamışlardır. Uygur Türkçesinde –a, -e zarf-fiil şekliyle al- fiilinin kaynaşmasından oluşmuş –al-, -el ekiyle yapılır. Ünlülerden sonra ek –yal-, -yel şeklindedir. Örnek: baraldım, gidebildim; qariyalğan, bakabildi [4. s. 146].

Ahmet Bican Ercilasun editörlüğünde hazırlanmış olan Türk Lehçeleri Grameri adlı eserde Uygur Türkçesinde birleşik fiiller, Tasfiri Fiiller başlığında; yeterlilik, tezlilik, süreklilik bölümleri altında inceleme yoluna gidilmiştir.

1. Yeterlilik/İktidar Şekli: ünlü ile biten fiillere –la, -le veya –yala, -yele; ünsüzle biten fiillere –ala, -ele şeklinde gelir. Örnek: sözlilaydım, söyleyebildim

2. Tezlilik: ber- fiilinin –a –e zarf fiil ekini almasıyla oluşur. Ünlüyle biten fiillerden sonra –vâr, ünsüzle biten fiillerden sonra –ivâr şeklinde gelir. Örnek: elivâriptimân, alvermişim

3. Süreklilik: -yat fiilinin –p zarf fiil eki ile kaynaşması sonucu ortaya çıkan –vat-, -ivat-, -uvat-, üvat- eki kullanılır. Örnek: oquvatqan, okuya duran [3. s. 410].

Çalışmamızda Emir Necipoviç Necip’in yazdığı, Yrd. Doç. Dr. İklil Kurban’ın Rusçadan çevirdiği, Doç. Dr. Osman Fikri Sertkaya’nın incelemiş olduğu Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü, Uygur Türkçesindeki birleşik fiilleri taramada kaynak olarak alınmıştır.

Türk Dil Kurumunun yayınlamış olduğu Yeni Uygur Türkçesi sözlüğünde birleşik fiiller fişleme yoluyla belirlenmiştir. Fişlenen birleşik fiilleri isim unsuru + yardımcı fiil ve zarf fiil + yardımcı fiil başlıkları adı altında tasnifleme yoluna gidilmiştir. Sözlükte yer alan birleşik fiillerin sayfa numaraları parantez içerisinde verilmiştir.

1. İsim Unsuru + Yardımcı fiil: Yardımcı fiil olarak al-, ber-, bol-, kıl-, gibi fiiller kullanılır.

1.1. İsim Unsuru + al- Yardımcı Fiili ile Yapılanlar: Bu yapının Türkiye Türkçesindeki kazandığı anlam eklendiği ismi fiil haline getirirken aynı zamanda ver-, et- gibi anlamlara gelen birleşik fiiller de yapabilmektedir.

UYGUR TÜRKÇESİ	TÜRKİYE TÜRKÇESİ
Aram al- (s.15)	Dinlen-
Ataq al- (s.20)	Ün kazan-
Ar al- (s.15)	Utan-
Etivar al- (s.118)	Değer ver-

Hepske al- (s.152)	Hapset-
İnivatke al- (s.176)	İtimat et-

1.2. İsim Unsuru + ber- Yardımcı Fiili İle Yapılanlar: Türkçesinde ver- et- anlam içeriğiyle ilgili birleşik fiiller Uygur Türkçesindeki bu kullanıma karşılık Türkiye yapmaktadır.

Azar ber- (s.26)	Cebret-
Buyruk ber- (s.54)	Emret-
Ehmiyet ber-(s.110)	Önem ver-
Etivar ber- (s.118)	Önem ver-
Guvaliq ber- (s.136)	Şahitlik et-
İzah ber- (s.181)	İzah et-

1.3. İsim Unsuru + bol- Yardımcı Fiili İle Yapılanlar: denk gelmektedir. Türkiye Türkçesindeki ol- fiili ile kurulan birleşik fiillere

Ada bol- (s.3)	Gerçekleş-
Aldin bol- (s.9)	Öncü ol-
Artuq bol- (S.17)	Fazla ol-
Asan bol- (s.18)	Kolay ol-
Aşkara bol- (s.19)	Ortaya çıkar-
Aşna bol- (s.19)	Dost ol-
Avat bol- (s.22)	Memur ol-
Axmak bol- (s.5)	Ahmak ol
Bihavahir bol- (s.40)	Emin ol-
Emin bol- (s.113)	Emin ol-
Eriksiz bol- (s.115)	Esir ol-
ège bol- (s.121)	Sahip ol-
Gumanda bol- (s.1359)	Şüphelen-
Ġayip bol- (s.140)	Kaybol-
Hasil bol- (s.149)	Hasıl ol-
İqrar bol- (s.174)	İtiraf et-
Muption bol- (s.279)	Maruz kal-
Yok bol- (s.469)	Yok ol-

1.4. İsim Unsuru + qil- Yardımcı Fiili ile Yapılanlar: denk gelmektedir. Türkiye Türkçesindeki et- Fiili ile kurulan birleşik fiillere

Ada qil- (s.3)	Yerine getir-, becer-
Asan qil- (s.18)	Kolaylaştır-
Avat qil- (s.22)	Memur et-
Axmak qil- (s.5)	Ahmak et-
Axta qil- (s.6)	İğdiş et-
Bay qil- (s.32)	Zengin et-
Bivapaliq qil- (s.45)	Vefasızlık et-
Boca qil- (s.46)	Kurut-
Cahilliq qil- (s.56)	Cahillik et-
Capa qil- (s.58)	Cefa et-
Cem qil- (s.60)	Toplan-
Det qil- (s.99)	Sitem et-
Diqqet qil- (s.101)	Dikkat et-

Doq qil- (s.103)	Tehdit et-
Düşmenlik qil- (s.108)	Düşmanlık et-
Emel qil- (s.112)	Yerine getir-
Endişe qil- (s.113)	Endişe et-
Eriz qil- (s.115)	Arz et-
Evliyaliq qil- (s.119)	Evliyalık et-
Eyş qil- (s.120)	Zevklen-
Gangunluq qil- (s.131)	Pehlivan ol-
Ġavğa qil- (s.140)	Kavga et-
Ġeyret qil- (s.142)	Gayret et-
Halak qil- (s.147)	Helak et-
Hèle qil- (s.155)	Hile yap-
His qil- (s.156)	Hisset-
Höküm qil- (s.157)	Hükmet-
Hörmet qil- (s.158)	Saygı göster-
Xamçut qil- (s.160)	Farz et-
İltimas qil- (s.175)	İltimas et-
İptira qil- (s.177)	İftira et-
İsrap qil- (s.178)	İsraf et-
Qeyt qil- (s.231)	Kaydet-
Qobul qil- (s.241)	Kabul et-
Qomando qil- (s.243)	Emret-
Neql qil- (s.287)	Naklet-
Peth qil- (s.320)	Fethet-
Ret qil- (s.333)	Reddet-
Secde qil- (s.344)	Secde et-
Sevir qil- (s.348)	Sabret-

1.5. İsim Unsuru + qal- Yardımcı Fiili ile Yapılanlar: Uygur Türkçesindeki qal- yardımcı fiili Türkiye Türkçesindeki et- yardımcı fiiline karşılık gelmektedir.

Heyrette qal- (s.154)	Hayret et-
èçip qal- (s.120)	Ekşi-

2. Zarf-Fiil + Yardımcı Fiillerle Oluşan Birleşik Fiiller Oluşanlar: Türkiye Türkçesindeki ver- yardımcı fiili ile kurulan tezlük birleşik fiilini karşılıkmaktadır.

2.1. -ı, -i, -u, -ü Zarf Fiili + vet- Yardımcı Fiili ile

Bèrivet- (s.38)	Veriver-
Boyivet- (s.49)	Boyayıver-
Buzuvet- (s.54)	Bozuver-
Çeylivet- (s.75)	Çiğneyiver-
Çiqirivet- (s.79)	Çıkarıver-
Çonaytiver- (s.85)	Büyütüver-
Çöçüttüvet- (s.86)	Korkutuver-
Çörivet- (s.87)	Atıver-
èçitivet- (s.121)	Mayalandırıver-
èğitivet- (s.122)	Salıver-
ègivet- (s.122)	Eğdiriver-
Gadırmaşlaştıruver- (s.131)	Karıştırıver-

Hürkütüvet- (s.159)	Ürkütüver-
Jıglıvet- (s.182)	Ağlayıver-
Jıket- (s.183)	Yıkıver-
Jıvet- (s.184)	Yırtıver-
Juğuruvet- (s.185)	Yoğuruver-
Juluvet- (s.186)	Yoluver-, koparıver-
Jumulaklavet- (s.186)	Yuvarlayıver-
Jumulutuvet- (s.186)	Yuvarlatıver-
Juyuvet- (s.188)	Yıkayıver-
Jürgüzüvet- (s.189)	Yürütüver-
Kèsıvet- (s.199)	Kesıver-
Kèmeytıvet- (s.198)	Azaltıver-
Kırlıtıvet- (s.200)	Kırlıver-
Qımmetlıtıvet- (s.236)	Pahalılaştırıver-
Qısartıvet- (s.237)	Kısaltıver-
Qıyınlaşturuvet- (239)	Zorlaştırıver-
Qızartıvet- (s.240)	Kızartıver-
Qorkutuvet- (s.244)	Korkutuver-
Qoruvet- (s.244)	Kavuruver-
Qoyuvet-, qoyuver- (s.246)	Bırakıver-
Kömüvet- (s.205)	Gömüver-
Qusuvet- (s.250)	Kusuver-
Qurutuvet- (s.250)	Kurutuver-
Kürevet- (s.213)	Küreyıver-
Mıxlavet- (s.272)	Çıvıleyıver-
Morlıvet- (s.275)	Tırmalayıver-
Püdüvet- (s.328)	Üfleyıver-
Pütürüvet- (s.329)	Bitırıver-
Öçürüvet- (s.303)	Söndürüver-, silıver-
Özgertıvet- (s.310)	Değıştıver-
Sètıvet- (s.351)	Satıver-

2.2. –p Zarf Fiili + al-, ket-, qal-, koy- Yardımcı Fiilleriyle denk gelmektedir.
Yapılanlar: Türkiye Türkçesinde -ıver- tezlilik birleşik fiiline

Almaştırıp qoy- (s.11)	Değıştıver-
Çıkıp ket- (s.80)	Çıkıver-
eliştirup al- (s.125)	Değıştıver-
Hürküp ketti (s.158)	Ürküverdi
Juğurup qoy- (s.1859)	Yoğuruver-
Paqırıp ket- (s.313)	Parıldayıver-
Örlep ketti (s.307)	Yükseliverdi

2.3. –a, -e Zarf Fiil Ekiyle al- Fiilin Kaynaşmasından Yeterlilik fiili olan bil- ve tezlilik birleşik fiillerine denk gelmektedir.
Oluşmuş –al, -el Ekiyle Yapılanlar: Türkiye Türkçesinde

Çikişival- (s.80)	Geçinıver-, anlaşıver-
Çişlival- (s.84)	Dişleyıver-

Çömülüval- (s.87)	Yıkanver-
Kelalmaysen	Gelmiyorsun

Sonuç

Türk dilinin sorunlu konularından olan birleşik fiilleri, çalışmamızda isim unsuru + yardımcı fiil ve zarf fiil + yardımcı fiil başlıkları altında tasnifleme yoluna gidilmiştir.

İsim unsuru + yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiillere, taradığımız sözlükte 72 örnek tespit edilebilmiştir. Zarf fiil + yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiillere 54 örnek bulunmuştur.

Birleşik fiilleri tek bir başlık altında toplayabiliriz. Sıfat fiillerin, zarf- fiillerin ve isim fiillerin (yani filimsilerin) eklendikleri fiili, yapım eki işlevinden dolayı isim yaparlar. Bu nedenle tüm birleşik fiilleri İsim + fiil ile kurulan birleşik fiillerin içerisine dâhil edebiliriz.

Uygur Türkçesindeki birden fazla metin taraması yapılarak birleşik fiiller konusunu detaylandırabilir, birçok yeni örneklerle destekleyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. Ergin, M. (2000) *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
2. Eraslan, K. (2012) *Eski Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
3. Ercilasun, A. B. (2012) *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
4. Buran, A. – Alkaya, E. (2001) *Çağdaş Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
5. Necipoviç, N. E. (1995) *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, (Çeviren: İklil Kurban), Ankara.
6. Öztürk, R. (2010) *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
7. Banguoğlu, T. (2011) *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
8. Şen, S. (2014) *Eski Uygur Türkçesi Dersleri*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

УДК:811.512.132

DOI: 10.35254/bhu/2022.60.56

Murat Atar,

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi,
murat.atar@manas.edu.kg

UYGUR TÜRKÇESİNDE SIFAT FİİL EKLERİYLE KALIPLAŞMIŞ ADLAR

Özet

Sıfat fiiller, geçici isimler oluşturmakla birlikte, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Uygur Türkçesinde de bazen bu özelliklerini kaybederek kalıcı isimler haline de gelebilirler. Bunun nedeni sıfat fiil eklerinin bir ölçüde yapım eki özelliği taşımasıdır.

Sıfat fiiller eklendikleri fiilleri geçici isim haline getirir. Çalışmamızda kullanılan sıfat fiil ekleri isimleri hem kalıcı isim haline getirmiş hem de asli görevi olan geçici isimler yapmıştır. Çalışmamızda hem kalıcı isimlere hem de geçici isimlere örnekler verilmiştir.

Uygur Türkçesinde sıfat fiillerle yapılan kalıcı isimlere bakıldığında genelde günlük hayatta kullanılan, ev araç gereçleri, tarım, hayvancılık ve günlük hayatı içeren ve sık kullanılan sıfatlarla ilgili kalıcı isimler tespit edildiği görülmektedir.

Çalışmamızda –DACI, -DIK, -KAN, -GU, -KUÇI, -mAs, -Ar, -yUk, -mİş sıfat fiil ekleri kullanılmıştır. Bu sıfat fiil ekleriyle toplamda 177 örnek tespit edilmiştir

Anahtar Kelimeler: *sıfat fiiller, Türkiye Türkçesi, Uygur Türkçesi, kalıcı isim, geçici isimler, kalıplaşmış adlar, yapım eki, örnekler.*

SIDE NAMES WITH AUXILIARY VERBS IN UIGHUR TURKISH

Abstract

Although indefinite verbs form temporary nouns, they can sometimes lose these properties and become permanent nouns in both Uyghur Turkish and Turkish. The reason for this is that adjective verb suffixes have some constructive suffixes.

Adjectives make the verbs to which they are added temporary nouns. The adjective verb suffixes used in my study made nouns both permanent nouns and temporary nouns that have a primary purpose. My study provides examples of both permanent and temporary nouns.

When we look at the permanent nouns made with adjective verbs in Uyghur Turkish, it is seen that there are permanent